

B 4618
72
M-296

Тамара МАРУСИК
Ірина КОРОТУН

Tamara MARUSYK
Iryna KOROTUN

АРХІТЕКТУРНЕ ДИВО *Чернівців*

ARCHITECTURAL MIRACLE OF CHERNIVTSI

ЗМІСТ

CONTENT

<i>Вступне слово</i>	4	<i>Introduction</i>	
<i>Частина 1.</i> Особистості на тлі епохи	8	<i>Part 1.</i> Prominent figures against the backdrop of the era	
Життя і духовний спадок митрополита Євгена Гакмана	8	The life and spiritual heritage of Metropolitan bishop Yevhen Hakman	
Йозеф Главка – архітектор і меценат	43	Joseph Glavka: architect and philanthropist	
<i>Частина 2.</i> Будівництво архітектурного ансамблю Резиденції митрополитів Буковини і Далмації	93	<i>Part 2.</i> Construction of the architectural ensemble of the Residence of Bukovynian and Dalmatian Metropolitans	
<i>Частина 3.</i> Резиденція митрополитів Буковини і Далмації у XX – на початку XXI ст.	199	<i>Part 3.</i> The destiny of the Residence of Bukovynian and Dalmatian Metropolitans in the 20 th century and at the turn of the 21 st century	
<i>Частина 4.</i> Резиденція митрополитів Буковини і Далмації: від пам'ятки національного значення – до світового визнання	260	<i>Part 4.</i> The Residence of Bukovynian and Dalmatian Metropolitans: the national landmark that zoomed to international stardom	
<i>Післямова</i>	320	<i>Epilogue</i>	
<i>Про авторок</i>	322	<i>About the authors</i>	

РЕЗИДЕНЦІЯ МИТРОПОЛИТИВ БУКОВИНИ І ДАЛМАЦІЇ У XX – НА ПОЧАТКУ XXI ст.

Part 3.

THE DESTINY OF THE RESIDENCE OF BUKOVYNIAN AND DALMATIAN METROPOLITANS IN THE 20th CENTURY AND AT THE TURN OF THE 21st CENTURY

Історичні події XX сторіччя, пов'язані зі змінами соціально-політичного устрою і територіальної приналежності Буковини, не могли не позначитися на долі найбільш визначного архітектурного комплексу краю – Резиденції. У вересні 1914 року Чернівці уперше опинилися під російською окупацією. Нова влада намагалася змусити митрополита Буковини і Далмації Володимира Репту відслужити урочисту службу за здоров'я російського царя. За відмову митрополита виконати наказ тимчасово призначеного генерал-губернатора Галичини й Буковини визначили своєрідне покарання: «...відкрити на території Резиденції російський фронтовий госпіталь для лікування військових із венеричними хворобами» (тобто йшлося про лікування хворих солдатів у палатах митрополита). Можна лише уявити, що на той час діялося у приміщеннях Резиденції. Водночас Володимир Репта був інтернований до Ватра Дорней (Південна Буковина, Румунія).

Під час зборів буковинсько-руського народу в Синодальній залі Митрополичого палацу у червні 1917 р. була висловлена думка приєднати Буковину до України у складі Російської держави. Проте у травні наступного року з поверненням влади відбулася інтронізація як консисторських архимандритів-вікаріїв Іполита (Воробкевича) і Тарасія (Тита Тимінського), яких австрійський уряд призначив керувати митрополією. У листопаді того ж року внаслідок розпаду Австро-Угорської монархії новоутворений румун-

Multifarious historic events, namely the wars and revolutions that broke out in the 20th century, triggered a wave of alterations impacting upon the social and political order in Bukovyna and Chernivtsi, changing the territorial belonging of the land and inexorably influencing the destiny of the Residence, which had long been cherished as the local architectural treasure. In September 1914 the city of Chernivtsi was confronted with the Russian invasion for the first time. The newly declared authorities were going to great lengths in order to compel Volodymyr Repta, who was the Metropolitan of Bukovyna and Dalmatia at the time, to conduct the church service and pray for the health of the Russian tsar. The metropolitan dismissed the order of the governor general of Bukovyna out of hand and, in turn, was subjected to a bizarre punishment. It was officially decided to use the Residence for housing the Russian military hospital, which was supposed to provide medical care for the patients suffering from venereal diseases. It implied that ill soldiers would undergo treatment and recuperation in the metropolitan's parlours. We might shudder at one thought of the repugnant events and the state of chaos that pervaded the mighty walls of the Residence during those dark times. Volodymyr Repta himself was exiled to Vatra Dornei (Southern Bukovyna, Romania).

The idea of joining Bukovyna to Ukraine, which was respectively merged into Russia, was first announced in June 1917 during the official meeting of the residents of Bukovyna,

Архітектурний комплекс Резиденції. 30-ті роки XX ст.
The architectural ensemble of the Residence. The 1930s

ський Генеральний конгрес Буковини проголосив приєднання Північної Буковини зі столицею у Чернівцях до Румунії. Митрополит Володимир Репта повернувся до Чернівців.

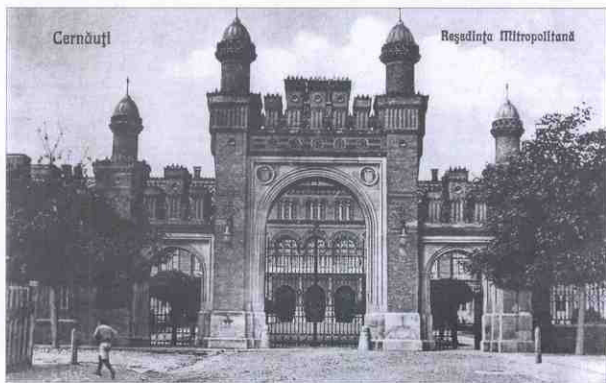
24 жовтня 1920 р. у Синодальній залі Резиденції відбулося урочисте відкриття румунського університету в Чернівцях, в якому взяли участь король Румунії Фердинанд I і королева Марія (до цього університет був німецькомовним). Детальний опис Резиденції того часу можна зустріти у статті віденського журналіста Жана Гольдберга, опублікованій 25 вересня 1927 року у «*Neues Wiener Journal*», в якій він описував свої враження після її відвідання. «...Резиденція складається із головного корпусу посередині, семінарського корпусу із семінарською церквою ліворуч і корпусу для священиків праворуч. Головний корпус з усіма допоміжними спорудами нараховує 156 приміщень. Тут розташовані інтернат для семінаристів, теологічний факультет із 50-ма студентами, інтернат для учнів школи церковного співу і приватні помешкання радників консисторії.

Позаду головного корпусу розкинувся великий парк із акаціями, буками, фонтанами, квітковими клумбами. Я прогулявся цим майже безлюдним парком і побачив лише одного монаха, який сидів на лавиці, повністю поглинутий у свої роздуми. І коли часом між деревами промайне силует митрополита, виникає відчуття, що це місце створене саме для таких людей, які уникають щоденного звичайного міського життя».

Незважаючи на те, що митрополит був позбавлений австрійського титулу «Митрополит Буковини і Далмації», а був лише «Митрополитом Буковини і Хотина», він мешкав у Резиденції, яка приймала чимало визначних людей того часу. Буковинська митрополія не лише підтримувала чинний режим, а й активно співпрацювала з великими промисловими корпораціями світу. Так, у 1937 р. у Мармуровій залі новий митропо-

which took place in the Synodal Hall of the Residence. Next year in May the Austrian government appointed archimandrites Ipolit (Vorobkevych) and Tarasii (Tyt Tymynskyi) to rule the Metropolitanate. However, after the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy, which occurred in November 1917, the General Congress of Bukovyna was efficiently established by the Romanians. Thus, it was officially declared that Northern Bukovyna with the capital city Chernivtsi enriched the territory of Romania. Metropolitan Volodymyr Repta reclaimed his right to reside in Chernivtsi.

On the 24th of October, 1920 the Synodal Hall of the Residence hospitably opened its doors for the inaugural ceremony dedicated to the newly founded Romanian University in Chernivtsi. The event turned out to be quite high-profile and was attended by such prominent figures as King Ferdinand I of Romania and Queen Maria. It is pertinent to note that previously the German language largely prevailed in the university syllabus. The article of an Austrian journalist Jan Goldberg, which was published on the 25th of September, 1927 in «*Neues Wiener Journal*,» elucidated the authentic depiction of the Residence during the above mentioned time span. The journalist was eager to elaborate on his own impressions and observations after the memorable visit to the splendid palace of metropolitans. It would be relevant to provide the following quotation, «...The Residence is composed of the main building, which is located in the middle, the seminary building with the adjacent church on the left and the building for priests on the right. The spaces available in the main building together with all the adjoining constructions amount to 156 rooms. The entire architectural complex includes the boarding school for the students of the seminary and the church singing school, the theological department, which currently instructs 50 aspiring students, as well as the private dwellings of the consistory counsellors.

Брама центрального входу. 40-ві роки XX ст.
The central entrance gate. The 1940s

лит Віссаріон (Пую), вище духовенство і чиновники-високопосадовці приймали шведського сірnikового короля принца Густава Адольфа.

Того ж року у парку Резиденції за проектом скульптора А. Северина було встановлено погруддя великому архітекторові Йозефу Главці. За доброю традицією, що склалася в університеті, студенти, вшановуючи його пам'ять, проводять різноманітні заходи, зокрема Главківські читання (раз на два роки), і покладають квіти до погруддя Йозефа Главки (15 лютого – у день народження, 11 березня – у день смерті та 4 жовтня – у день заснування університету).

Звісно, з часом Резиденція потребувала проведення реставраційних робіт. Вперше документально це підтверджується зверненням у 30-ті роки керівництва богословського факультету до митрополита Віссаріона щодо заміни покрівлі на куполі Семінарської церкви. Більше того, з метою фінансування ремонтних і відновлювальних робіт був навіть складений кошторис на суму 1 млн 200 тис. левів. Проте подальші історичні події не дали змогу реалізувати запланований обсяг робіт.

Політична ситуація, пов'язана з приєднанням у 1940 році Північної Буковини до УРСР у складі СРСР, створила умови, за яких єпархіяльний адміністрації митрополії довелося у стислі терміни покинути Чернівці та виїхати до Сучави (Румунія). Це переміщення на територію, підконтрольну Королівській Румунії, було одночасно і порятунком, і втечею. Усі цінності, що знаходилися у митрополичих палатах Резиденції, – меблі, посуд, картини, ікони – залишилися на місці. Саме про це доповідав радник-референт митрополії доктор І. Пулюй новому митрополиту Титу (Симедрі): «...усі цінності, експонати єпархіяльного музею, церковні облачення, фонди єпархіяльного архіву залишилися у Чернівцях».

The picturesque backdrop is created by virtue of the lush greenery that floods the colossal park. The park itself has spread luxuriously behind the stately palace, flaunting the fountains that are scattered amidst a bewildering array of towering trees and resplendent flowers bursting in bloom. The languorous cosiness of the peaceful and almost empty park was so enticing that I couldn't resist a relaxing stroll, during which I ran into a mysterious monk. The man was sitting on the bench and was definitely lost in a pleasant daydream. Somewhere between the branches I managed to catch a glimpse of the metropolitan. The fleeting image vanished into thin air and it dawned on me that the place I was exploring was absolutely perfect for elusive people, who rejoice in their solitude and constantly seek to escape the aches and pains of hectic urban life.»

The Metropolitanate of Bukovyna maintained the newly introduced order and cemented strong relationships with several big industrial corporations of the world, which, in turn, served as a foundation for fruitful cooperation. Despite the fact that the metropolitan was deprived of the Austrian title that would make him «Metropolitan of Bukovyna and Dalmatia», and controlled only Bukovyna and Khotyn, he lived in the Residence, which was the main draw for a wealth of distinguished guests. In 1937 Prince Gustaf Adolf of Sweden laid his eyes on the Marble Hall where he was welcomed as an honourable guest by the newly elected Metropolitan Vissarion together with the clergy and the government officials. That year was memorable due to another significant event. A. Severyn created a monument to Joseph Glavka and it was hoisted on the territory of the Residence in commemoration of the legendary architect.

Мармурова зала з кольоровими фресками до пожежі 1944. Головний вхід
The interior of the Marble Hall adorned with colourful frescoes before the great fire (1944). The main entrance.

Необхідно віддати належне й новій владі. З метою збереження цінностей Чернівецький обком КП(б)У навіть видав спеціальне розпорядження, в якому йшлося про «...призначення охорони усього майна Резиденції», що відразу було прийняте до виконання. Ймовірно, цінності Митрополичого палацу, елементи його оздоблення і експонати музеїв привернули увагу охоронця будівлі, призначеного новою владою на посаду адміністратора. Припускаємо, що на його совісті залишилося те, що, за свідченнями очевидців, частину посуду митрополита – порцелянові тарілки, срібні ложки, виделки, ножі та ін. – можна було зустріти у продажу на ринках міста.

У дусі воєнного атеїзму, який був частиною ідеологічної платформи радянської держави, обласне партійне керівництво прийняло цілком логічне (на їхню думку) рішення: «...змінити функціональне призначення і у подальшому використовувати митрополичі палати Резиденції як краєзнавчий музей».

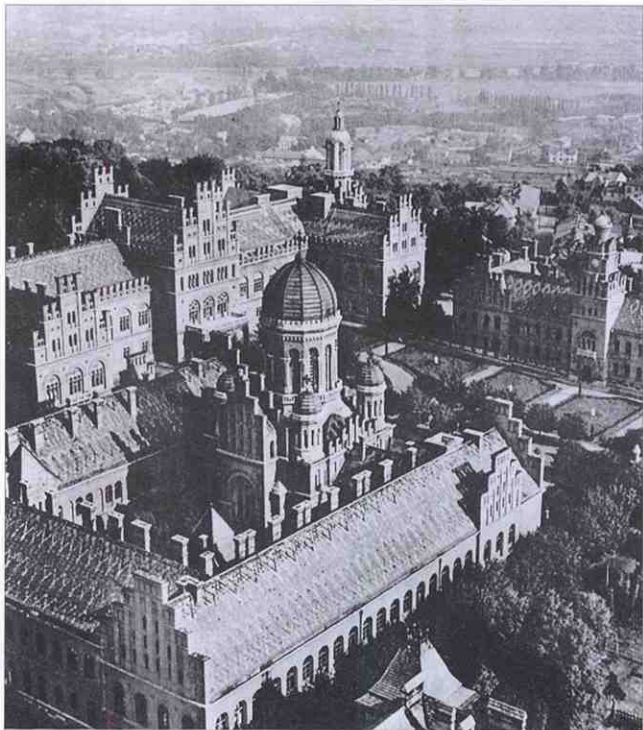
There is a long-standing tradition of paying respect to Glavka's genius by bringing flowers to his monument. The university students retain the tradition and perform a so-called rite three times a year, namely on Glavka's birthday (February 15th), on the day of his death (March 11th) and on the day of the university foundation (October 4th).

After such a lengthy period of existence the Residence inexorably needed major restoration work. There is one document addressed to Metropolitan Vissarion that substantiates the request of the theological department administration for the restoration of the church dome. The expenditure outlay of 1 million 200 thousand lei was drawn up to provide the financial backing for repair and maintenance work. However, the historic events, which were looming on the horizon, finally obstructed the implementation of the plan.

The political landscape changed in 1940 when Northern Bukovyna officially became a

Семінарська церква. 1962
The Seminary Church. 1962

Панорама архітектурного комплексу Резиденції
A panoramic view of the architectural complex of the Residence

З цією метою була створена спеціальна комісія для огляду приміщень і опису цінностей, що в них залишилися. Водночас було виконане ще одне розпорядження партійних органів – «...підготувати текст екскурсії митрополичими палатами Резиденції». Після відвідання наприкінці того ж року пробної екскурсії її текст розглянула і затвердила спеціально створена партійна комісія.

В архівних документах зберігся текст екскурсії, що є надзвичайно цінним, адже, як стверджує історик Сергій Осачук, «...це останній задокументований опис митрополичих палат» до моменту їх подальшої руйнації і пограбування за часів Другої світової війни.

Під час окупації Буковини румунськими військами у роки Другої світової війни (липень 1941 р. – березень 1944 р.) Резиденція відновила свій статус як релігійний центр Митрополії Буковини і Хотина. До Чернівців повернувся митрополит Тит, який гордо в'їхав у ворота Резиденції та оселився у митрополичих палатах. Серед перших його розпоряджень було проведення ремонту Митрополичого палацу, відновлення теологічного факультету університету, школи для церковних співів, інтернату для студентів-теологів і Семінарської церкви.

Наступний прихід радянської влади і визволення Чернівців від румунсько-німецької окупації у березні 1944 р. митрополит Тит зустрів добре підготовленим. Цього разу він вивіз з Резиденції все, що мало історичну, наукову або матеріальну цінність: унікальні книги, манускрипти, картини, килими, gobelени, вироби прикладного мистецтва, меблі, обладнання лабораторій університету, проекти Резиденції, розроблені Йозефом Главкою.

Усе те, що не встиг вивезти, зокрема книги, меблі і документи, зі злочинним умислом було підпалено.

constituent part of the Ukrainian Soviet Socialist Republic, which belonged to the Soviet Union. The subsequent circumstances necessitated moving the diocesan administration from Chernivtsi to Suceava (Romania). The fact of relocating to the territory, controlled by the Kingdom of Romania, turned out to be both salvation and escape. All the valuables, namely precious icons and paintings, exquisite chinaware and plush furniture, were left in the metropolitan's parlours of the Residence. That detail was emphasised in the report of the counsellor Dr. I Puiul, which was issued in compliance with the request of the new metropolitan Tyt (Simeadre), «...all the valuable things, the exhibits of the diocesan museum, church attire, the funds of the diocesan archive were left in Chernivtsi».

Credit should definitely go to the new authorities that took the matter seriously and never dodged the question of preserving the metropolitan's treasures. In order to ensure the protection of the valuables, the regional committee even gave the special order «...to keep guard over the property left in the Residence». The order was followed immediately. Allegedly, all the luxurious and costly items, ornate decorations and enigmatic exhibits of the Residence caught the prying eye of the guard, whom the new government appointed as an administrator. Apparently, he was the one to be blamed for establishing the lucrative, though mean, practice of selling the objects, stolen from the Residence. A few witnesses confirmed that they had seen the metropolitan's chinaware and silver cutlery going like hot cakes at the local markets.

The animosity of the atheistic spirit, which had been deeply embedded in the ideology of the Soviet country, prompted the regional administration to «change the function the Residence and use the building to house the museum of the local lore.

Велика пожежа в Резиденції знищила конструкції горищного перекриття і даху, дерев'яну стелю над Мармуровою, Блакитною і Трапезною залами та кроквяну систему, що призвело до руйнування багатоярусної стелі Мармурової зали. Крім того, вогонь пошкодив підлогу, доломітові колони і фресковий розпис стін, оздоблення інтер'єрів Блакитної та Рожевої зал: дерев'яні перекриття і декоративні стелі, вікна і двері, залишки бібліотеки і митрополичого архіву, начиння домової церкви Святого Іоанна Сучавського, кам'яні склепіння, фрески і меблі Трапезної зали тощо.

Пожежа тривала майже шість годин і була ліквідована лише за допомогою місцевого населення. Згодом у вцілілих приміщеннях Митрополичого палацу ненадовго розташувався штаб Прикарпатського військового округу.

У лютому 1945 р. Резиденція була прийнята на облік і під охорону держави як пам'ятка архітектури місцевого значення. У її стінах відновив роботу історико-краєзнавчий музей. Наступного року над спальним східним крилом за допомогою військових 3-го Українського фронту з метою запобігання подальшому руйнуванню будівлі був сконструйований тимчасовий толевий дах. Також за спеціальним замовленням на Чернівецькому цегельному заводі виготовлена кольорова черепиця для покриття втраченої частини даху. Відновлювальні роботи інтер'єрів Митрополичого корпусу, що тривали впродовж 1949-1951 рр., були призупинені через брак коштів. Лише частково вдалося відновити колони Трапезної зали та окремі деталі сходів і коридору.

У грудні 1955 р. згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР № 1465 «Про упорядкування приміщень Державного музейного заповідника у Чернівцях» архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини і Далмації передали на баланс Чернівецького державного університету.

«With that idea in mind the authorities formed the committee that was supposed to examine all the rooms as well as the valuable items left there. Moreover, the government came up with the demand for «...the script of the excursion through the metropolitan's palace». After the pilot scheme of the excursion was reviewed, the prepared text was evaluated and endorsed by the specially appointed committee. The archival documents provide the details of that very excursion. A local historian Sergii Osachuk claims that the material is absolutely priceless, since «...it is the last documented description of the metropolitan's parlours» before the moment of abhorrent loot and destruction, which the building was exposed to in the course of the Second World War.

During the period of World War II Bukovyna was occupied by the Romanian forces and reclaimed its status becoming the religious centre of Bukovyna and Khotyn again. Metropolitan Tyt came back to Chernivtsi and the imposing walls of the Residence welcomed him again. The palace was in dire need of restoration and maintenance work, so the first order of the metropolitan was connected with that urgent issue. The buildings of the theological department, the church singing school and the boarding school for students were gradually knocked into shape thanks to the metropolitan's thoughtfulness and generosity.

Metropolitan Tyt was in full readiness to be confronted with the Soviet army that came in March 1944 to rid Chernivtsi of the Romanian and German invaders. In that case all the objects of historical or scientific value as well as simply expensive and exclusive items were safely moved from the Residence, among which were unique books, original manuscripts, paintings, carpets, tapestries, handicrafts, furniture, laboratory equipment, Glavka's construction projects of the Residence etc.

Subsequently, with the meanest of intentions the remaining things, which for some

Незважаючи на те, що виконком Чернівецької обласної ради більше двох років зволікав з виконанням постанови, у Резиденції продовжували проводити ремонтно-реставраційні роботи. Так, у листопаді 1956 р. ректор університету Костянтин Леутський звернувся до начальника Чернівецької організації «Облпроект» К. Гончаренка з клопотанням «...підготувати технічну документацію на відновлювальні реставраційні роботи зруйнованої частини будівлі». У травні наступного року заступник голови Державного комітету РМ УРСР у справах будівництва і архітектури Д. Богуславський затвердив завдання на складання проекту реставрації Митрополічного корпусу Резиденції, у якому основний акцент робився на необхідності «...проведення певного перепланування з метою подальшого використання кімнат під навчальні аудиторії і допоміжні приміщення університету».

Водночас наголошувалося на максимальному збереженні автентичності, зокрема заборонялося пробивати стіни, облаштовувати ніші тощо. Того ж року Держбуд УРСР включив пункт про реставрацію Резиденції до плану роботи Львівської міжобласної науково-реставраційної виробничої майстерні. Перш за все, у проектному завданні йшлося про відновлення цегляної кладки, теракотового облицювання, карнизів, стовпів парапетів і огороження балконів, фасадів (стін і цоколю), покриття даху глянурованою черепицею, відновлення інтер'єрів. Висувалися й певні вимоги: приміщення мають мати вигляд, максимально наближений до первісного. Відповідний пакет документів (акт технічного стану, коротка історична довідка, дефектна відомість, кошториси, креслення та альбом фотографій тодішнього стану будівлі) був затверджений Міністром вищої освіти УРСР В. Ковалем.

obscure reason were left in the Residence, were set on fire. The blazing inferno reduced everything to ashes, namely books, documents, furniture, the construction of the attic and the wooden ceiling covering the Marble, the Blue and the Dining Halls, in turn, the multilayer ceiling over the Marble Hall was obliterated. The flames engulfed and damaged the floor, the limestone pillars and the murals on the walls. The insatiable fire wreaked havoc on a multitude of decorations from the Blue and Red Halls; incinerated the remnants of the metropolitan's library and archive and the items that belonged to the Chapel of St. John the New of Suceava; wrecked the stone vaults, frescoes and the furniture from the Dining Hall. It took six hours to fight the fire, which was eventually localised thanks to the helpful citizens of Chernivtsi. Afterwards, a few rooms of the Residence, which miraculously survived intact, temporarily housed the headquarters of the Trans-Carpathian military district.

In February 1945 the Residence was entitled to protection at the state level, since it had been recognised as a valuable landmark. The function of the historical museum of the local lore was renewed on the territory of the metropolitan's palace. Next year the temporary roof was constructed to cover the part of the Residence that had been badly affected by the raging fire. That measure protected the rest of the building from further destruction.

Moreover, the colourful tiles for the roof were commissioned at the local brick factory. Unfortunately, the restoration that spanned the period of 1949-1951 was slowed down due to lack of funds. The pillars of the Dining Hall were partly restored to their former glory, the separate details of staircases and corridors were also brought back to life. Regrettably, the reconstruction of the domes proved to be a formidable undertaking.

Фрагменты даху Митрополитического палацу
The fragment of the roof covering the Metropolitans' palace

В. Савчук
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ Р С Р
ПОСТАНОВА 1 1455
15 грудня 1965 року
в м. Київ

Про використання приміщень Державного
музейного заповідника в м. Чернівцях

Радя Міністрів Республіки Р С Р ПОСТАНОВИЛИ:

1. Критично проаналізувавши Чернівецькому обласному Раді депутатів трудящих / тов.Богданов / Міністерство культури УРСР про передачу Чернівецькому державному університету приміщень, разом з садомом і парком, Державного музейного заповідника в м.Чернівцях / колишній розкопаний монументалізм /, з яких розкритий Чернівецький архітектурний музей і Чернівецький державний літературний музей Кріа Федосовича.

Враховуючи Міністерством культури УРСР Чернівецькому державному університету зазначених приміщень оформити хороши зобов'язання, відповідно до Положення про охорону пам'яток культури на території УРСР.

2. Зобов'язати записом Чернівецької обласної Ради депутатів трудящих / тов.Богданов / передати Міністерству культури УРСР для розвитку Чернівецького державного музейного будинку в м. Чернівцях, по вул.Кобзарівській в 28, відрізняючи в цього будинку до 31 грудня 1965 року розкритий в кожному організації і установі.

3. Зобов'язати Міністерство вищої освіти УРСР / тов.Ковалів / передати Міністерству культури УРСР до 1 березня 1966 року для розвитку Чернівецького державного літературного музею Кріа Федосовича будинок в м.Чернівцях, по вул.Богдановича, в 11.

4. Зобов'язати записом Чернівецької обласної Ради депутатів трудящих / тов.Богданов / забезпечити відновлення протягом 1965-1966 років в території Державного музейного заповідника в м.Чернівцях всіх створених організації і установ.

Міністерству вищої освіти УРСР відшкодувати приміщення Державного музейного заповідника до серпня 1967 року, переїхавши в них установи Чернівецького державного університету.

5. Зобов'язати Міністерство вищої освіти УРСР / м.Ковалів /, згідно зі згаданими приміщеннями Державного музейного заповідника в м. Чернівцях, передати в розпорядження обласному будинку в м. Чернівцях № 18 і 28 по вул.Богдановича, що належать Чернівецькому державному університету.

Голова
Радя Міністрів УРСР *М.Калашников*

Заст.Державного управління
Радя Міністрів УРСР *О.Григор*

п.п. Верет: виділив

Копія з записки Чернівецької обласної Ради депутатів трудящих
М.Калашников

Постанова «Про використання приміщень Державного музейного заповідника в м. Чернівцях». 1955
The Decree «On the deployment of the premises of the State Museum Reserve in Chernivtsi»
(the transfer to the balance of Chernivtsi State University). 1955

017-3

9 июля 1958

ЗАВЕСТУЮЩЕМУ ПРЕДСЕДАТЕЛЮ ИСПОЛКОМА
ЧЕРНОВИЦКОГО ОБЛАСТНОГО СОВЕТА ДЕПУТАТОВ ТРУДЯЩИХСЯ

ТОР. ПИКОВСКОМУ В.В.

В соответствии с решением исполкома Черновицкого областного совета депутатов трудящихся № 13/2 от 13 января 1958 г. "Про передачу на баланс государственному университету прикладного колледжа областного музейного экспоната", Черновицкий госуниверситет подготовил все документацию, необходимую для приема - выдачи в марте месяце с/г передачу ее Осуправлению культуры, которое до сих пор времени передачу не произошло.

Предполагается или напоминания к исполнению результатов также не прилагаю. Также образом решение областного совета осталось не выполненным.

Об исполнении работы Вас в известность и просьбу принять, выделение от Вас меры для обеспечения немедленной передачи нам бывшего музея - экспоната.

Н.О.РЕКТОРА УНИВЕРСИТЕТА

/канд. наук КОБЕНЯКОВ И.И./

80/10/1958

Лист про затягування термінів передачі споруд Резиденції державному університету. 1958
The letter about the postponement of the deadlines of the transfer of the Residence buildings to the balance of Chernivtsi State University. 1958

Майже два роки (грудень 1957 р. – серпень 1959 р.) фахівці «Облпроекту» під керівництвом архітектора Михайла Шевченка за відсутності автентичних креслень і фотографій, вивчаючи руїни і рештки розписів, розробили робочий проект реставрації центрального (митрополичого) корпусу Резиденції. Без сумніву, більшість змін при плануванні і внутрішньому благоустрої приміщень здійснювали з урахуванням їх максимального пристосування до потреб навчального процесу. Так, у лютому 1958 р. затверджений проект створення на місці Рожевої і Блакитної зал (салону) спортивної зали з допоміжними приміщеннями (роздягальні, душові і санвузли); на місці Трапезної зали – приміщення з проведення культурно-масової роботи.

Уже наступного року розроблений робочий проект відновлення і реставрації зруйнованої Мармурової зали. Найбільш відповідальним завданням залишалося відновлення конструкцій стелі і даху. Відповідне рішення було прийнято Міністерством будівництва УРСР. Згідно з ним надано дозвіл на встановлення над Мармуровою залом горизонтальної кесонної стелі, підвішеної до дерев'яних ферм горішнього перекриття. Варто наголосити на тому, що тимчасові плоскі перекриття і дерев'яні ферми горища й даху зведені ще під час здійснення протипожежних робіт після пожежі. Архітектурне рішення стелі пов'язувалося з відновленням (але не в об'ємі, а у площині) елементів архітектурного декору зали, що виконувалися за аналогією до збережених автентичних стель Червоної і Зеленої зал.

Таким чином, замість первісного просторового рішення стелі з трьома уступами до середньої частини і напівсферичним заповненням кесонів та центральної частини, була запроєктована плоска кесонна стеля з лаковим розписом за малюнками, розробленими архітектором і художником-реставратором.

In December 1955, the architectural ensemble of the Residence of Bukovynian and Dalmatian Metropolitans was transferred to the balance of Chernivtsi State University as a result of the adoption of the Decree of the Council of Ministers of the USSR №1465 «On the renovation of the premises of the State Museum Reserve in Chernivtsi».

The regional administration had been dawdling for over two years and evading the order connected with the issue of the Residence. Nevertheless, the restoration of the palace had been well underway. Thus, in November 1956 the university rector Kostiantyn Leutskiy addressed K. Goncharenko, who happened to be the head of the local organisation «Oblproject», requesting him «to compile the technical documentation that would outline the scope of restoration that the destroyed part of the Residence was supposed to undergo». Next year in May the deputy head of the state committee on construction and architecture affairs D. Boguslavskiy approved the assignment to develop a restoration project for the Residence. The project creators had to place a premium on «the certain kind of re-planning that was aimed at turning part of the parlours into classrooms and utility rooms for the university students». The special emphasis was put on retaining the authenticity of the building, so it was totally forbidden to break the walls or make any niches. In that very year the state building organisation «Derzhbud» included the issue of the Residence on the agenda of the interregional scientific and restoration workshop located in Lviv.

The project compilation turned out to be rather long-winded and spanned nearly 2 years (December 1957 – August 1959). The specialists of «Oblproject» immersed themselves in that cumbersome task under the expert guidance of an architect Mykhailo Shevchenko. They didn't have any authentic sketches or schemes, so having carefully scrutinised the ruins they man-

За проектом, конструктивні елементи стелі виконувалися у дереві, конструкції арок, зводів, стовпів, перекриття галерей – у залізобетоні; ліпні та інші архітектурні деталі – у бетоні; зовнішня поверхня колон оздоблювалася за допомогою цементної мастики під білий мармур із наведенням глянцу; замість відновлення первісного малюнка мармурової підлоги – паркетна.

Після заміни деяких елементів конструкції був відновлений дах над східним крилом Резиденції. Наступного року розпочалися відновлювальні роботи у коридорах другого поверху. На жаль, у той час практично ігнорувалася необхідність збереження автентичних орнаментальних розписів у тимпанах арок на стінах Мармурової і Трапезної зал, у тимпанах арок дверних отворів та у склепіннях стель парадних галерей.

Незважаючи на досить швидкі темпи реставраційних робіт, місцева влада зволікала з передачею Резиденції університетові. Такий висновок можна зробити після ознайомлення з листом за підписом в.о. ректора університету І. Кобиляцького, датованим липнем 1959 р., у якому він звертався до заступника голови облвиконкому Н. Янковського: «...якнайшвидше виконати рішення відповідних структур щодо передачі будівлі, адже неодноразові наші нагадування не призвели до позитивних результатів. Просимо Вас вжити заходів щодо забезпечення негайної передачі нам колишнього музею-заповідника». Реакція не забарилася: буквально за тиждень був підготовлений акт передачі Резиденції з чотирма додатками із зазначенням кількості одиниць для передачі, зокрема будівель і споруд (33 найменування); майна у приміщеннях (24); майна у церкві (18); дерев та кущів у парку (48). Прийом з боку університету здійснила комісія у складі проректора з адміністративно-господарської роботи В. Уханова, головного бухгалтера Є. Пруссакова та інженера П. Комаровського.

aged to come up with their own unique restoration plan. According to the large-scale project, it was planned to renew the original brickwork, terracotta veneer, curtain rails, banisters and balcony walls, facades, glaze-like roof tiles as well as the interior of the Residence halls. However, there were a few requirements to be complied with. For instance, the design of the rooms had to bear a close resemblance to the original. All the necessary documents were endorsed by the Minister of Higher Education of the Ukrainian Soviet Socialist Republic V. Koval, the above mentioned papers included the report on the technical state, the brief historical review, the report on any kind of defects, the expenditure plans, the sketches and the photograph album demonstrating the current state of the building. The major alterations of the building were indubitably aimed at facilitating the studying process at the university. Thus, the project that entailed using the spacious Red and Blue Halls to house a newly-equipped gym with utility rooms was introduced and approved in February 1958. The Dining Hall was supposed to become the hub of cultural activities for eager students.

Next year the project dedicated to the restoration of the Marble Hall was finally developed and its implementation was in the pipeline. The greatest responsibility to shoulder was undoubtedly connected with the ceiling and roof restoration. The Ministry of Building of the Ukrainian Soviet Socialist Republic arrived at a particular decision concerning that issue. The official consent was granted to hoist a torsion box structure over the Marble Hall. It was planned to suspend the construction from the preserved wooden trusses of the attic. All the temporary coverings and wooden trusses were built in the course of repair works that were conducted after the fire. The new architectural design of the ceiling enabled the team to renovate the embellishment and retain the authentic decorative elements of the Red and Green Halls.

Під час передачі обидві комісії послуговувалися матеріалами охоронного договору від 11 червня 1956 р., в якому визначався технічний стан будівель і майна. Отже, вже понад шістьдесят років Резиденцією опікується університет, який робить усе можливе задля збереження шедевра архітектури, історії і мистецтва.

Усвідомлення унікальності архітектурного комплексу Резиденції митрополитів Буковини і Далмації приходить з часом. Відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 24 серпня 1963 року № 970 «Про впорядкування справи обліку та охорони пам'яток архітектури на території Української РСР» Резиденція прийнята на облік та під охорону держави як пам'ятка архітектури республіканського (з 1991 року – національного) значення.

Того ж року у Семінарській церкві був розташований обчислювальний центр університету зі встановленням однієї із перших радянських обчислювальних машин (ЕОМ) «Мінськ-4» (так у той час називали прототипи сучасних комп'ютерів).

Без сумніву, його майже п'ятнадцятирічне перебування у центрі молитовної зали, з одного боку, негативно вплинуло на технічний стан будівлі, а з іншого – дало мотивацію для проведення у подальшому відновлювальних робіт інтер'єру. Відомий український поет Іван Драч, який на власні очі побачив новостворений центр, навіть склав вірш із промовистою назвою «Балада про кібернетичний собор». Варто зазначити, що вишукане внутрішнє оздоблення зали, зокрема фресковий розпис та автентичний іконостас, майже повністю збереглося у його первозданній красі.

Отримання нового статусу – пам'ятки архітектури республіканського значення позитивно вплинуло на подальшу долю Резиденції, адже на той час у державному бюджеті були окремо передбачені кошти на відновлювальні роботи об'єктів такого рівня. На

The original ceiling had gradually descended in three points and had been woven from a multitude of miniature domes scattered randomly around three prominent ones that had stood out right in the middle. In the process of restoration the initial spatial design of the ceiling was masterfully modified and turned out to embody the height of sophistication. The new idea actualised the flat caisson ceiling, adorned with awe-inspiring murals, which were conceived due to the synergy and immense creativity of the tireless architect and artist, who poured their hearts into the project.

According to the project, structural elements of the ceiling were made of wood. Arches, vaults, pillars, and covering of galleries were carried out in reinforced concrete; molded parts and other architectural details – in concrete. Cement mastic with a glossy finish resembling white marble was applied on external surface of the lining. In the Marble Hall, parquet floor was used instead of reproducing the original design.

After some elements of the structures had been replaced, the roof over the eastern wing of the Residence was restored. The following year, restoration works started in the corridors of the second floor. Unfortunately, at that time, the need to preserve authentic ornamental paintings adorning the tympana on the walls of the Marble and Dining Halls, door openings, and vault ceilings of the main galleries was practically ignored.

Despite the rather rapid pace of restoration works, local authorities delayed transferring the Residence to the university.

Such conclusion can be made after reading the letter signed by the acting Rector I. Kobylitskyi, dated July 1959, in which he addresses Deputy Head of the Regional Executive Committee N. Yankovskyi: «...It is of vital importance to comply with the decision of the relevant structures regarding the transfer of the building as soon as possible. Our repeated reminders did not lead to positive results. Therefore, we kindly

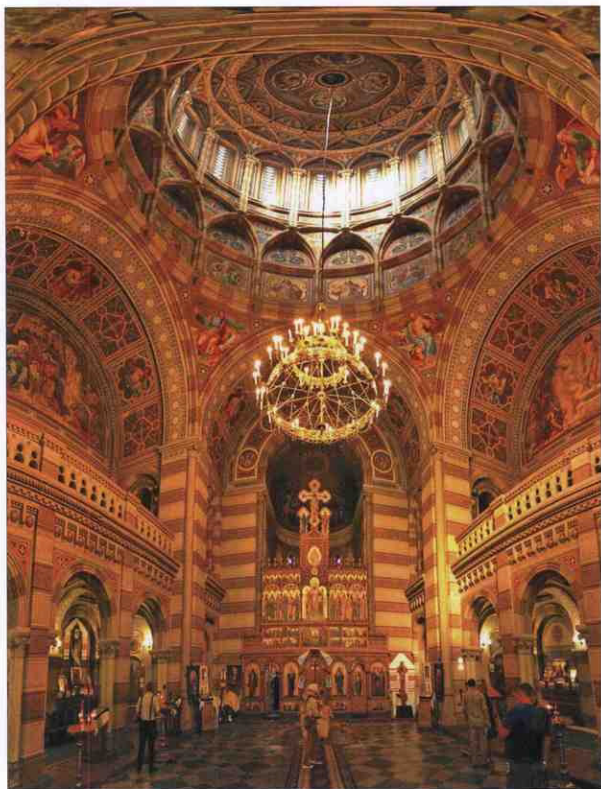

Годинникова вежа на фоні панорами міста
The clock tower against the panoramic backdrop of the city

Годинник вежі
The tower clock

Відреставований інтер'єр Семінарської церкви
The renewed interior of the Seminary Church

Мармурова зала: сучасний стан та відновлена галерея другого ярусу
The Marble Hall: the current interior, the gallery encompassing the restored second layer

Митрополітська резиденція в Чернівцях. Художник Є. Максимович
Metropolitan Residence in Chernivtsi. Artist Ye. Maksymovych

Парк Резиденції
The park of the Residence